

שחקנית נשמה

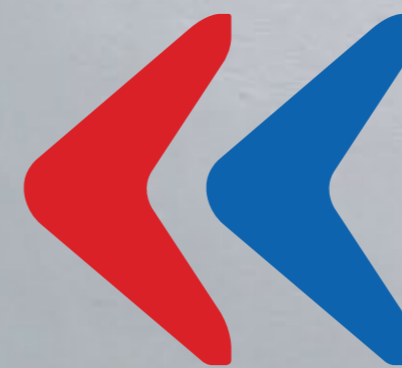
במשך שנים נקרעה אלינור מיכאל בין תשוקתה לעולם התיאטרון לבין תהליך החזרה בתשובה. אחרי שהקימה בית ספר לאמנויות הבמה לנשים חרדיות, היא כבר יודעת שלא חייבים לבחור. "האמנות היא הכלי, והאור שיוצקים לתוכו - האמונה"

ריקי רט

צילום: מרים אלסטר, פלאש 90

בסצנה מכמירת לב בסרט הדוקומנטרי "תיאטרון זה לא משחק", נפגשת הגיבורה אלינור מיכאל, בעלת תשובה ומנהלת בית ספר למשחק ואמנויות הבמה במגזר החרדי עם מוטקה בלוי, יו"ר משמרת הקודש והחינוך. מיכאל מבקשת להבין מבלוי, אם תרצו - הצנוור הראשי של המגזר, מדוע ההצגה שיצרה לא קיבלה את תעודת ההכשר הנדרשת כדי להעלותה בפני נשים חרדיות. "למי שלא גדל בערוגות שלנו מקטנות, יהיה קצת קשה להסביר את זה. למועדון שנקרא 'הציבור החרדי' יש קודים וכללים ברורים מאוד, נוקשים מאוד. אנחנו בוחרים להישאר בגטו מרצון, ולכן יש מילים וביטויים שלא משתמשים בהם", הוא אומר לה. תגובתה של מיכאל, גם בחיים שמחוץ לסרט, לא לגמרי צפויה. "לא נעלבתי", היא מבהירה, "הוא צודק. יש ניואנסים שכבעלת תשובה אני לא מכירה, אבל החושים שלי מתחדדים עם השנים. אני כבר מבינה את הקודים והשפה, ויחד עם זאת יש דברים שאני לא יודעת ולעולם לא אדע. מצאתי לכך פתרון: לקחתי מישהי מתוך המגזר שתבקר את התכנים. מצד שני, אני מכירה את המעלות ואת החוקות שלי ואת הידע שחסר למי שכן גדל בערוגות האלה, ויש לי יכולת לקחת את הידע והמקצועיות האלה ולהעביר אותם לאחרות."

וזה בדיוק מה שהיא עושה - מעבירה את זה הלאה. בבית הספר שהקימה, "האנסמבל", לומדות 120 ילדות, נערות ונשים חרדיות. משחק מול מצלמה, פלייבק, העברת מונולוגים,

תמיד שמר עליה. יבגני אריה

הצלחה מקצועית ענקית. מיכאל ב"ה היללה ה'12"

מתפללת עם השירים שלו. שולי רנד

לוקח שנים להיפתח. מיכאל ותלמידותיה, מתוך הסרט "תיאטרון זה לא משחק"

"אבא שלי היה שבור מהחזרה בתשובה. ההורים שלי בנו על זה שאני אהיה כוכבת, חששו מכך שאתרחק מהם. כמו הבנות הדתיות שיוצאות בשאלה ולובשות חצאית על הג'ינס כדי שלא ידעו, אני לבשתי חצאית ומתחת ג'ינס כדי שאם אראה אותם אוריד את החצאית"

"יש ניואנסים שכבעלת תשובה אני לא מכירה, אבל החושים שלי מתחדדים עם השנים. אני כבר מבינה את הקודים והשפה, אבל יש דברים שאני לא יודעת ולעולם לא אדע. מצאתי לזה פתרון: לקחתי מישהי מתוך המגזר שתבקר את התכנים שלי"

"התלמידות אצלנו לא קוראות מחזות בכלל, אבל אני כן נותנת להם לקרוא קטעים, סצנות מסוימות. לא אתן להן לקרוא מחזה שלם אלא אם זו אישה מבוגרת ונשואה, ואין בו מין"

דיאלוגים, בימוי ותנועה – הכול נעשה בצורה מקצועית ככל האפשר, בלב לבו של המגזר החרדי.

מיכאל גדלה כחילונית, שחקנית כישרונית שכבר בגיל 23, עוד בטרם סיימה את לימודי המשחק, נחשבה הבטחה גדולה וכיכבה בתפקידים ראשיים בתיאטרון "גשר". אלא שאז החלה לחזור בתשובה. תחילה התקרבה לצינונות הדתית ובהמשך לחסידות חב"ד, שבמחוזותיה נותרה עד היום.

אנחנו פגשנו בביתה הקסום בשכונת אבו תור שבירושלים, מארבע פינות החרד משקיף עלינו הרבי מלובביץ'. הסרט הקצר "תיאטרון זה לא משחק" בבימוי מוריה חקק, שכמו מיכאל גם היא בוגרת השלוחה החרדית של בית הספר "מעלה", מלווה את מיכאל בדרך להקמת תיאטרון חרדי לנשים בלבד. כדי להצליח במשימה היא חיבת להוכיח שתיאטרון הוא עניין רוחני, וכפי שהיא עצמה מאמינה – שאין סתירה בין אמנות לאמונה: "כל מה שהקדוש ברוך הוא ברא בעולמו אלה כלים שדרכם נעבור אותו. יש כלי שהוא אמנות, והאור שיוצקים בפנים הוא האמונה. זה ריאת שמיים, זה הקב"ה. אפשר לשחק על במה ולעבוד את השם. אין בכך סתירה", היא אומרת.

ובכל זאת, מיכאל מוצאת את עצמה מתמודדת יום-יום עם דילמות שונות. אילו תכנים לעלות ואילו לא, באיזו שפה להשתמש ואיזה מילים לצנוח, אילו קונפליקטים להעלות ועל מה לוותר, ובכלל – איך לומדים תיאטרון בלי לקרוא

מחזות של גדולי המחזאים ובלי לצפות כמעט בסרטים ובתיאטרון. "זה בהחלט אתגר, אבל זה אפשרי", היא קובעת, "התלמידות אצלנו לא קוראות מחזות בכלל, אבל אני כן נותנת להן לקרוא סצנות מסוימות. לא אתן להן לקרוא מחזה שלם אלא אם הגיבורה היא אישה מבוגרת ונשואה, ואין בו מין". היא עצמה צופה בסרטים רק לאחר שברקה היטב שאין בהם תוכן בעייתי, "ועדיף לא בקולנוע כדי שלא להביא לחילול השם. אני גם לא הולכת לתיאטרון אלא אם אלה הצגות שקשורות לעבודה שלי. זה לא חסר לי, כי אני עוסקת ביצירה".

בשעור האחרון הפעברתי הגיעה תלמידה שברחה מבית רפואה (בית חולים בעגה החב"דניקית, ר"ד) עם אינפוזיה כדי להיות נוכחת בשעור. היא לא עשתה כלום, רק ישבה בצד, אבל היא הייתה חייבת להגיע. המשחק נותן כמה לנכוח, נראות, מקום שאני יכולה להיות בו. זה נכון שלנשים חרדיות קשה יותר להשתחרר. יש כאלה שאצלן מדובר בתהליך של שנה, יש כאלו ששנתיים ויש כאלה שלעולם ועד יישאר בהן משהו עצור, הן לא מסוגלות ללכת עד הסוף ולהיפתח על הבמה".

חילונית למהדרין
מיכאל (30) גדלה בהרצליה, בת זקונים במשפחת פכט. גם שתי אחיותיה עוסקות באמנות: הבכורה מטפלת באמנות שחורה אף היא בתשובה, והצעירה יותר רקדנית ומורה באקרמיה למוזיקה ומחול. את הבית שגדלה בו היא מגדירה כחילונית למהדרין: "לא שמרנו לא פסח ולא יום כיפור, וגם כשהחלטתי לצום בפעם הראשונה ניסו לשדל אותי לאכול. יחד עם זאת, יש משהו בהורים שלי, שהם מאמינים

בלב. היום הם כבר יותר בעניין". בגיל שש, היא מספרת, כבר שאלה שאלות קיומיות על החיים. "מגיל צעיר הרגשתי שאני לא במקומי", היא אומרת, "משהו בעולם לא הסתדר לי. תמיד הרגשתי שיש השם. אמא שלי באה לאבא שלי כשהייתי קטנה ואמרה לו שיום יבוא ואני אחזור בתשובה. היא אגב הייתה מקסימה ושיתפה איתי פעולה וקנתה לי ספר תורה קטן וחמסה, דברים שהתקשרו אצלה ליהדות".

היא הייתה תלמידה מחוננת שסבלה מבעיות קשב וריכוז, ובסיוע ריטלין צלחה את מבחני הבגרות. בתיכון למדה אמנם במגמת מחול, אבל תמיד נמשכה לדרמה. בכיתה י"ב שיקחה בתוכנית המקור הראשונה של ערוץ ניקלודיאון, "הנקניקיה", והחלה לשחק בתיאטרון תמונע בהצגה "רעב". מהשירות הצבאי היא שוחררה על רקע בריאותי. התחנה הבאה שלה הייתה בית הספר למשחק של יורם לוינשטיין.

כשהייתה בת 18, בשיטוט מזרמן ברחוב שינקין, קיבלו חייה תפנית דרמטית. בת שירות בת גילה, רותמה בן-יוסף, עמדה ברחוב וחילקה פליירים של "ראש יהודי" על שיעורי תורה: "ראיתי אור וחיוך, שעה וחצי עמדנו באמצע הרחוב ודיברנו. הייתי טרף קל", היא אומרת. השתיים החליפו מספרי טלפון ומיכאל התחילה להגיע לקבלת שבת: "לא התחברתי לזה כל כך, אבל שמרתי על קשר עם רותמה". במקביל, החלה לפקוד שיעורי יהדות שונים.

בינתיים לימודי המשחק שאבו אותה, שישה ימים מבוקר עד ערב, אבל מיכאל לא ויתרה על שיעורי היהדות. "החבר'ה מבית הספר צחקו על החזרה בתשובה", היא אומרת, "ואני מצדי מאוד סלדתי מלימודי המשחק. היום אני יודעת שכשאתה משרת את האגו שלך, כמו שעושים כל הזמן בבית ספר למשחק, זה באמת ראוי לסלידה. זה מאוד תלוי מה המניע שממנו אתה פועל כדי להגיע לבמה".

כיום, האמנות והאמונה דרים אצל מיכאל בכפיה אחת: "האמנות היא דבר מופלא והיא נורא מתקשרת לי ליהדות. היא רוחנית ומכילה, יש לה יכולת לגעת ברברים עמוקים. מצד שני היא יכולה להביא למקומות נמוכים של דריפה אחרי האגו ולהעצים את המקומות החשוכים והאפלים".

בשנה ג' של הסטודיו למשחק, בזמן שסטודנטים אחרים מגלמים תפקידי גופות, מיכאל, אז בת 22, קיבלה הורמנות חריפנית. המורה שלה, רפי ניב, התקבל לכיים בתיאטרון "גשר" את "ההילה ה'12" וליהק אותה לתפקיד הראשי, ויולה, צדמה של מיקי לאון, יובל ינאי, נועה קולר ואחרים. "החזרות היו סיוט מתמשך", היא נזכרת, "היו לי מאבקים עם הבמאי, הייתי בטוחה שהולכים לזרוק אותי ושבוה קריירת המשחק שלי מסתיימת. למרות שבת-ימורע ידעתי שזו לא קריירת העתיד שלי".

באותה תקופה כבר החלה להתחזק מבחינה רתית: "היה לי דיסק של שולי רנד בתיק, וכל הזמן הייתי מתפללת את

השירים שלו. אפילו אם נסעתי במונית עשר דקות ביקשתי מהנהג שישים אותנו". באחת השבתות בקיץ, בפגרה מהתיאטרון ורגע לפני עליית ההצגה, נסעה לגולן, לבית משפחתו של הרב אורי זומר בנוב. "אחרי סוף השבוע הוא קיבלתי על עצמי לומר ברכות השחר וקצת להתחזק. יומיים לפני המופע, יבגני אריה, מנהל התיאטרון, נכנס לעבוד על המופע ופתאום הכול הסתדר. עליתי לבמה, הייתה דינמיקה טובה, מה שהיה צריך להיות מצחק נהיה מצחק, מה שהיה צריך להיות מרגש נהיה מרגש, הרגשתי שיבגני שומר עליי ונותן לי מקום להיות אמן טוב. שחקן לא צריך הרבה, פשוט שייטנו לו להיות. כשבאים עם אנדרה ומנסים לכפות אותה על השחקן זה לא עובד".

ההצגה זכתה לביקורות מצוינות. מיכאל זכתה לשבחים על תפקידה ואף הייתה מועמדת לפרס השחקנית המבטיחה של שנת 2008. בעקבות הצלחת ההצגה והביקורות המצוינות, קיבלה מיכאל הצעירה חווה בתיאטרון גשר. אבל ההצלחה המקצועית לא חיפתה על החסכים שחשה, נפש סערה והיא לא מצאה מנוחה לעצמה. היא החלה ללמוד במדרשה של "ראש יהודי", "אבל התורה של הרב קוק לא נכנסה לי ללב. היו שם הרבה רבנים שאני מעריכה, אבל הכול היה שכלתני ולא רגשי. מיתרי הלב שלי לא זזו". הייתה זו עוד שוטטות מקרית בלב תלמידי שהביאה אותה להתווערות י"ט כסלו בבית חב"ד ברחוב קינג ג'ורג'. משם המשיכה ללמוד במדרשת חב"ד ברמת-

אביב. באותה תקופה לוחקה מיכאל להצגה חדשה, אלא שלגוף שלה היו תוכניות אחרות והיא חטפה דלקת גרון "מפלצתית" כהגדרתה, שהביאה אותה לחשב מסלול מחדש.

"שכבתי בבית הרפואה, ושאלתי את עצמי: 'אלינור, מה את רוצה מהחיים שלך? את לא סתם כאן, לא סתם עשו לך ברייק'. דמיינתי את עצמי על הבמה ושאלתי את עצמי – זה מה שאת רוצה? והתשובה הייתה – לא, אני רוצה את השם. היה לי תענוג לעבוד עם יבגני. הלכתי והתקדמתי בתיאטרון, ומצד שני ידעתי שיש השם. כבר התלבשתי צנוע, למדתי תורה, שמרתי שבת והייתי מגיעה ברגל להצגות".

מיכאל מצאה את עצמה ב"קונפליקט אירי" כשמולה שתי אהבות גדולות. בכל פעם שניסתה לעזוב את התיאטרון, משהו מנע ממנה לעשות זאת.

איך החורים שלך קיבלו את החזרה בתשובה?
"וועדה. בכי, דיכאון. אבא שלי אמר לי שהוא שבור ומרוסק. הם בנו על זה שאני אהיה כוכבת, חששו מכך שאתרחק מהם. נכון ישנן הבנות הדתיות שיוצאות בשאלה ולובשות חצאית על הג'ינס כדי שלא ידעו? אז אני הייתי ההפך. לבשתי חצאית ומתחת ג'ינס כדי שאם אראה את ההורים שלי אוריד את החצאית. היה לי קשה מאוד. כולם חשבו שאני מתחפרת;

הדליקה את הניצוץ. רוחמה בן-יוסף

שינה את חייה. לצד תמונתו של הרבי מלובביץ'

החרדית מעלות דפנה בירושלים, תחת המנהל הקהילתי "אשכולות" במסגרת החברה למתנ"סים. הוא מנוהל על ידי ליבי זייבלד, ומיכאל ממונה על התחום האמנותי. בבית הספר לומדות כ-120 תלמידות בארבע קבוצות שונות, מגיל 12 ועד נשים בשנות החמישים והשישים לחייהן. הקטנות משתתפות בחוג בן שעה וחצי כל שבוע, והמבוגרות יותר לומדות בתוכנית בת שלוש שנים. בשנה הראשונה לומדים את יסודות הדרמה והמשחק, בשנה השנייה משחק מול מצלמה, פלייבק, עבודה על טקסט, מונולוגים, דיאלוגים, בימוי ותנועה. בשנה ג' מעלות התלמידות הפקה מקורית מול קהל. מדובר בעבודה אינטנסיבית עם מגוון של מורות, חלקן בעלות תשובה ואחרות דתיות וחרדיות, שקיבלו הכשרה במוסדות גבוהים.

חלק מבוגרות בית הספר עוסקות בהוראות דרמה ותיאטרון, חלקן כותבות ויוצרות בעצמן. "במגזר החרדי נערכים הרבה ערבי נשים. אין לאנשים טלוויזיה וסמארטפונים, אז צריך לייבא להם המון בידור", אומרת מיכאל, "יש ערב ראש חודש, ערב הפרשת חלה והמון אירועים". בימים אלו מיכאל משתתפת במיזם "אמנות באמונה" – המרכז לאמנות ברוח היהודית, המאגד אמנים ויוצרים מהמגזר החרדי במטרה לתת להם במה, לסייע בהשגת קרנות ומלגות, וגם להציג את האמנות היהודית. "הכול עניין של נקודת מבט", היא מסבירה, "גם משהו שהוא כביכול שלילי. האמנות נבראה להשם יתברך ולגמרי משתלבת לי איתו". ■

על הבמה. לבסוף החליטה לפרוש סופית מהתיאטרון. שבוע אחרי ההחלטה כבר הוזמנה לככב בתפקיד הראשי בסרט של הבמאית החרדית טלי אברהמי, "שרה אחת מול כולן", הפונה לנשים חרדיות. מאז הספיקה לככב בכמה וכמה סרטים כאלו.

מכתבים לקב"ה

ואז הגיעו מה שהיא מגדירה כ"שנים היבשות". היא הלכה ללמוד חינוך ועבדה כמחנכת במשך חצי שנה, הספיקה להתחתן עם חוזר בתשובה כמוה, והמשיכה לקוות לפריצת הדרך שתאפשר לה להמשיך לעסוק בתחום התיאטרון. במקביל חוותה קושי גדול גם בחייה האישיים – עד כה לא הצליחה להרות וללדת ילד. "אני אנושית. זה שיש לי פגם בולט, גורם לאנשים לא להיות מאוימים ממני", היא אומרת, "אני מצליחה, יש לי כישרונות, יש לי סיעתא דשמיא. ישנו המקום בתוכי שמפחד מדי לבלוט, אז הנה, גם לי יש הדפקט שלי, אין לי ילדים, אין מה לקנא בי".

לאחר שנים בעולם החינוך, קיבלה מיכאל הצעה מאברהמי לשמש כמנהלת האמנותית של בית ספר למשחק לנשים חרדיות שהקימה, ששמו bhy (בעזרת השם יתברך). הן ערכו אודישנים למשתתפות, מיכאל בנתה תוכנית לימודים ולימדה, אך אחרי שנה אברהמי החליטה לסגור את בית הספר. מיכאל החליטה לקחת את העניינים לידיים, ופתחה את בית הספר מחדש עם השם "האנסמבל".

כיום פועל בית הספר בשכונה

הרי חלום חיי התגשם, כמה בנות היו מתחלפות איתי, ומצד שני נכנסתי כבר למדרשה, נמשכתי לתורת חב"ד. הייתי קרועה, לא ידעתי מה לעשות. המון ייסורים".

כשהיא נקרעת בין שתי אהבותיה, פנתה מיכאל להתייעץ עם צק ברקמן, שחקן גשר שחזר בתשובה: "הוא שאל אותי אם אני מוכנה לעבור בשבת, וכשעניתי שלא, אמר לי: 'תגידי ליבגני שאת לא מוכנה לעבוד בשבת, והוא יפטר אותך'".

ואכן, תגובתו של מנהל התיאטרון הייתה קשה. "מי שטף לך את המוח? איך קרה לך הרבר הזה?" הטיח בה, "את נולדת לבמה, האלוהים שאת מאמינה בו נתן לך כישרון, את לא יכולה לוותר על זה. מה, נראה לך שכל הצגה בשבת אני אמצא לך מחליפה?". לקינוח סיפר לה שתכנן להעניק לה את תפקיד יוליה ב"דומיאוו ויוליה", חלומה של כל שחקנית. אך למרות השיחה הקשה, כעבור כמה ימים קרא לה והודיע כי תוכל להיעדר מההצגות בשבת. "זו הייתה נקודה קשה במיוחד", היא אומרת. "נאלצתי לעשות בחירה, ואז קרה הרבר הבא: במדרשה של חב"ד קיימו הגרלה על כרטיס טיסה לציון של הרבי בניו יורק, שכדי להשתתף בה היה צריך ללמוד תנאי ומאמרים שונים. למדתי תוך יומיים מה שהיה צריך ללמוד, וזכיתי. ביקשתי סימן וקיבלתי סימן".

לדבריה, חזרה מהשבוע אצל הרבי אחרת. בתחילה, במטרה להיפטר מהאגו, החלה לעבוד כסייעת בגן ילדים של חב"ד בבקרים, ובערב המשיכה לעלות

"אני אנושית. זה שיש לי פגם בולט גורם לאנשים לא להיות מאוימים ממני. אני מצליחה, יש לי כישרונות, יש לי סיעתא דשמיא. ישנו המקום בתוכי שמפחד מדי לבלוט, אז הנה, גם לי יש הדפקט שלי. אין לי ילדים, אל תקנאו בי"

"לא מזמן הגיע בעלה של מישהי לאסוף אותה מהצגה ואמר לי: 'אני רוצה להודות לך על התהליך הפנימי שהיא עברה'. יש משהו באופן שבו אנו מלמדים משחק שמאפשר לתלמידות להשיל מעצמן כיסויים, לנקות מסכות"